

ЕТАПИ ТА РАКУРСИ ВИВЧЕННЯ ДИХОТОМІЇ СВІЙ – ЧУЖИЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ МОВОЗНАВСТВІ (ФРАГМЕНТАРНО-АСПЕКТУАЛЬНИЙ ОГЛЯД)

Наукова розвідка виконана у фокусі української лінгвоісторіографії: схарактеризовано основні етапи вивчення семантичної опозицій свій – чужий з урахуванням актуалізації різних наукових парадигм. Виокремлено такі дослідницькі етапи: (1) етнографічно-фольклористичний (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.); (2) структуралістський (друга пол. ХХ ст.); (3) когнітивний (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.); (4) дискурслінгвістичний (функційно-прагматичний) (поч. ХХІ ст.). Доведено, що дихотомія свій – чужий має в українському мовознавстві добру традицію вивчення з актуалізацією системи аспектів, однак водночас існує й широка дослідницька перспектива. Ця дихотомія має потужне функційне навантаження, але виконує передусім дві основні функції: (1) когнітивну – відображає специфіку мовомислення та концептуалізує світ, а також (2) ідентифікаційну – визначає межі мовної й культурної спільноти.

Ключові слова: лінгвоісторіографія, семантична опозиція свій – чужий, дослідницькі етапи, наукові парадигми, українське мовознавство.

Lutsenko, P. Stages and Perspectives of Studying the Dichotomy “Our – Other” in Ukrainian Linguistics (Fragmentary and Aspectual Overview). *In the Ukrainian humanities tradition, the problem of “our” and “other” occupies an important place, as it is directly related to the affirmation of national identity, cultural memory, and the specificity of fixation on the linguistic map of the world.*

In Ukrainian linguistic and cultural discourse, the opposition of “our” and “other” has a unique manifestation, which is primarily related to the historical fate of Ukrainians and their desire to preserve their identity in the context of a constant struggle for independence. Ukraine is located in the centre of Europe; moreover, it is in active contact with other ethnic groups and states nearby, and is preparing for integration into the European Union. Research into the specificity of reflecting this dichotomy in language has always attracted and continues to attract the attention of domestic scholars, primarily linguists, because language records both historical social processes and the latest ones that reflect the transformation of linguistic consciousness.

The purpose of this scientific study is to outline the main stages and directions of studying the dichotomy of “our” and “other” in Ukrainian linguistics. The following tasks are set to achieve this goal: (1) to present a fragmentary and aspectual description of approaches to studying the dichotomy of “our” and “other”, and (2) to identify the stages of research.

The dichotomy under consideration has a powerful functional load. Still, it primarily performs two main functions: (1) cognitive – it reflects the specifics of linguistic thinking and conceptualises the world, and (2) identifying – it defines the boundaries of the linguistic and cultural community.

The scientific research was conducted with a focus on Ukrainian linguistic historiography, characterising the main stages and aspects of studying the semantic opposition of “our” and “other”. The following research stages, designed to comprehend the aforementioned categorical opposition, are highlighted: (1) folklore and ethnography, characterised by the extensive use of folklore material (late 19th-early 20th centuries); (2) structuralist, which involves considering the actualised dichotomy as archetypal and linguocultural (second half of the 20th century); (3) cognitive stage, which made it possible to describe the opposition under study as conceptual (late 20th-early 21st centuries); (4) the discourse-linguistic (functional-pragmatic) stage (early 21st century), which created the preconditions for studying various types of discursive practice to identify the specifics of verbalising the actualised conceptual opposition. It has been proven that Ukrainian linguistics has a rich tradition of studying the dichotomy of “our” and “other”; however, it also encompasses a broad research perspective.

Keywords: *linguistic historiography, semantic opposition of “our” and “other”, research stages, scientific paradigms, Ukrainian linguistics.*

Вступ

Увагу сучасних українських учених привертають питання лінгвоісторіографії: є потреба описати рівень дослідження важливих проблем, до яких уналежнюємо й питання щодо студіювання своєрідності вербалізації семантичної дихотомії *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві як однієї з найбільш складних та важливих. Згадана опозиція належить до універсальних когнітивних структур, що зумовлюють базове сприйняття людиною світу й організують процеси категоризації. Її універсальність пояснюється тим, що бінарність *близьке – віддалене, своє – чуже, всередині – назовні* є первинним способом орієнтації мовомислення в соціальному та лінгвокультурному просторі. Саме тому питання окреслення етапів та підходів до дослідження цієї опозиції видається **актуальним**, як загалом потрібними є і всі історіографійні напрацювання, що дасть змогу презентувати в майбутньому цілісну картину історії українського мовознавства.

Об’єкт дослідження – українська лінгвоісторіографія, а його **предмет** – історія вивчення особливостей вербалізації семантичної дихотомії *свій – чужий*.

Мета цієї наукової розвідки – окреслення основних етапів та напрямів й аспектів вивчення дихотомії *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві. Виокремлюємо **завдання**: (1) презентувати фрагментарно-аспектуальну дескрипцію підходів до вивчення дихотомії *свій – чужий*, а також (2) виокремити основні дослідницькі етапи її вивчення та на цьому тлі визначити перспективу.

Методи дослідження

Вивчення окремих питань лінгвоісторіографії вимагає залучення системи дослідницьких методів, серед яких основним є *описовий*, за допомогою якого здійснюємо поступовий виклад матеріалу, з'ясовуємо етапи становлення учення про семантичну опозицію *свій – чужий*, виокремлюємо актуалізовані наукові підходи та презентуємо перспективу; залучаючи *класифікаційний метод*, умовно виокремлюємо дослідницькі етапи та кваліфікуємо відповідні підходи; *інтерпретативний метод* дає змогу схарактеризувати основні параметри вивчення розглядуваної опозиції. Дослідницька методика передбачає використання загальнонаукового апарату – прийоми *аналізу й синтезу, узагальнення та абстрагування*.

Виклад основного матеріалу

Зазначена семантична опозиція передусім вербалізується за допомогою лексичних і фразеологічних засобів, включаючи й паремійний фонд, а також омовлюється в різних типах текстів і в дискурсивному просторі лінгвокультури загалом. Розглядувана дихотомія має потужне функційне навантаження, але насамперед виконує дві основні функції: (1) *когнітивну* – відображає специфіку мовомислення та концептуалізує світ, а також (2) *ідентифікаційну* – визначає межі мовної й лінгвокультурної спільноти.

В українській гуманітарній традиції проблема *свого – чужого* посідає важливе місце, оскільки вона безпосередньо пов'язана з утвердженням національної ідентичності, культурною пам'яттю та своєрідністю фіксації в мовній картині світу. Опозиція *свій – чужий* у межах українського лінгвокультурного дискурсу має своєрідний вияв, що пов'язано передусім з історичною долею українців, їхнім прагненням до збереження власної ідентичності в умовах постійної боротьби за незалежність. Крім того, Україна розміщена в центрі

Європи, тому вона перебуває в активних контактах з іншими етносами й державними утвореннями, що розташовані поруч, готується до інтеграції в Євросоюз. Відтак дослідження особливостей відображення в мові цієї дихотомії завжди привертало й продовжує привертати належну увагу вітчизняних науковців, передусім лінгвістів, адже в мові фіксуються й історичні суспільні процеси, і новітні, що відображають трансформацію мовної свідомості.

1. Етнографічно-фольклористичний етап. Перші спроби осмислення опозиції *свій – чужий* пов'язані з працями українських етнографів і фольклористів другої пол. XIX – початку XX ст. У цей період увага була сфокусована на студіюванні народних звичаїв, обрядів та системи паремій, у яких відображено ставлення до *свого* (*рід, громада, земля*) і *чужого* (*іновірець, чужоземець, ворог*). У лінгвістичній фольклористиці цей підхід пов'язували зі збиранням та описом народної мови, фольклорних текстів, які фіксували світогляд українців.

Відомий український фольклорист Микола Костомаров у працях з історії та етнографії, передусім ідеться про «Книгу буття українського народу» (Костомаров, 1846), заклав ідею про те, що *національна самосвідомість* формується через відмежування *свого* – *рідної землі, громади, мови* – від *чужого*, тобто *ворожих етносів і державних систем та чужої лінгвокультури загалом*. Названий учений наголошував на особливій ролі родинних і громадських зв'язків у конструюванні *свого простору*, що *протиставлявся чужим імперським впливам*.

Водночас Михайло Драгоманов у своїх наукових розвідках, насамперед ідеться про працю «Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст.» (Драгоманов, 1883), систематизував фольклорні тексти, де образ *чужого* постає як *конкретний ворог* (*поляки, москалі, татари, турки*). Для М. Драгоманова важливим було показати, що інтерпретація *чужого* у фольклорі виконує інтегративну функцію: мобілізує громаду проти зовнішньої небезпеки. У його інтерпретації *свій* – це передусім *громада*, яка зберігає традиції й бореться за власну свободу.

Іван Франко також звертався до тлумачення розглядуваної дихотомії, зокрема в праці «Студії над українськими народними піснями» (Франко, 1913), а також, зібравши українські прислів'я й уклавши їх у збірці «Галицько-руські народні приповідки» (Франко, 1901–1910), він інтерпретував і цю концептуальну для світогляду українського

народу дихотомію, приділивши особливу увагу мотивам, що лежать в основі протиставлення *домашнього* (ідеться про *родинні цінності, працю на своїй землі, пошану до громади*) і *зовнішнього* (*небезпечне, вороже налаштоване, невідоме*). Письменник наголошував, що українська паремійна традиція формує у свідомості людей чітку межу між *своїм і чужим*, і ця межа є підґрунтям для збереження етнічної ідентичності (Див.: Франко, 1913: 200).

Для традиційної української лінгвокультури вказаного періоду **своє** означало насамперед *родинне, обцинне, рідне, а чуже* уособлювало не лише *іноземне*, але й *небезпечне, вороже*. У прислів'ях ця опозиція постає дуже виразно, порівн.: *Своя хата – своя правда, своя й сила, і воля; Своя сорочка ближче до тіла* та ін.

Як бачимо, саме фольклористи й етнографи заклали фундамент для подальших лінгвістичних досліджень, описавши своєрідність омовлення дихотомії *свій – чужий* у народній лінгвокультурі.

2. Структуралістський етап. Ще в XIX ст. Олександр Потебня, якого також можна вважати представником етнографічно-фольклористичної наукової школи, виявив неабияке зацікавлення бінарними опозиціями загалом, що фіксуються в мові як способі структурування світу. Дихотомію *свій – чужий* він розглядав як частину ширшої системи протиставлень: *добро – зло, життя – смерть, верх – низ*, що дало змогу інтерпретувати їх не лише як *культурно специфічний*, але й *універсальний феномен*. Власне О. Потебня заклав основи цього підходу, розглядаючи мову як систему, у якій смисли формуються через систему опозицій. Його ідея щодо осмислення мови як *органу пізнання* дала змогу трактувати опозицію *свій – чужий* як одну з базових когнітивних категорій (Див.: Потебня, 1862). Учений розглядав цю дихотомію не як *соціальну*, але насамперед як *світоглядну категорію*, що *організовує колективну свідомість*, фіксується в мовомисленні людини, актуалізуючи психолінгвістичну наукову парадигму знань. Названий дослідник був переконаний, що саме через мову людина засвоює уявлення про власну культуру й відмежовується від культури іншої. Методологічні постулати О. Потебні вплинули на розвій передусім Київської та Харківської наукових шкіл структуралізму (1960–1970). У межах зазначених шкіл працювали видатні мовознавці, зокрема Іван Білодід (Див.: Білодід, 1963), Леонід Булаховський (Див.: Булаховський, 1975) та Юрій Шевельов (Див.: Шевельов, 1951).

Л. Булаховський як учень О. Потебні зазначав, що «етнографічний матеріал саме і є той ключ, з допомогою якого лінгвіст-етимолог відкриває для себе й для тих, хто цікавиться його роботою, ті зв'язки матеріальних мовних асоціацій, які справді існують або існували в житті і які без допомоги відповідного етнографічного матеріалу відтворювались би при етимологізуванні тільки суб'єктно-гіпотетично, намацувались би, а не встановлювались впевнено на основі надійного матеріалу» (Булаховський, 1975: 138), наголошуючи на важливості методу етимологічного аналізу під час вивчення семантичних опозицій загалом. Але разом із тим він привертав увагу до питань психології мовлення, що надважливо враховувати під час вивчення семантичної опозиції *свій – чужий*.

Зрозуміло, що праці представників українського структуралізму базувалися, як наголошувалося, на методологічних засадах О. Потебні, зокрема й щодо дескрипції універсальних бінарних семантичних опозицій. У центрі їхньої уваги було питання про те, як мова відтворює архетипні схеми – *добро – зло; життя – смерть; свій – чужий*. Саме в цей період дихотомію почали аналізувати не тільки у фольклорному дискурсивному просторі, але й у текстах різних типів, різних жанрів художньої літератури, публіцистики, залучаючи традиційні та нові символні лінгвокультурні знаки, знаки національної міфології, простежуючи їх розвиток. Опозицію *свій – чужий* почали вивчати як *архетипну*, що структурує мовомислення та вербалізується в системі значень й актуалізованих смислів.

3. Когнітивно-лінгвістичний етап (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.), що характеризується не лише розвитком лінгвокогнітології та лінгвоконцептології, але й соціолінгвістики та психолінгвістики. Українські мовознавці звертаються до когнітивної парадигми, фокусуючи увагу на дослідженні опозиції *свій – чужий*, розглядають її в аспекті своєрідності моделювання когнітивної і мовної картин світу та концептосфери українців, інтерпретації психологічного та соціологічного бачення проблеми: дихотомія *свій – чужий* набуває статусу *базової схеми концептуалізації*, що відтворюється, зокрема, і в пареміях, художніх образах, тропях і фігурах, системі дискурсивних стратегій. Методологічні засади цього напрямку актуалізовано, зокрема, у працях Ольги Воробйової (Воробйова, 2011: 53), Наталії Слухай, Олени Снітко, Тетяни Вільчинської (Слухай, Снітко & Вільчинська, 2011)

та ін. У роботі «Мова і суспільство: постколоніальний вимір» (Масенко, 2004) Лариса Масенко аналізує, як у мовній ситуації України *своє* ототожнюється з *українською мовою* загалом, а *чуже* – із *російською мовою* як інструментом тоталітарного імперського режиму (Масенко, 2004: 85).

Віталій Жайворонок систематизував символи української лінгвокультури, що розмежовують *свій простір* (*хата, земля, рід, калина*) та *простір чужий* (*ворог, зайда, темні сили*) (Див.: Жайворонок, 2006). Зазначене дало змогу усвідомити існування опозиції *свій – чужий* у вигляді національних культурних кодів, що, до речі, зафіксовані й у фольклорі, насамперед паремійному корпусі.

У центрі уваги дослідників, що працюють у зазначений період: (1) мовна картина світу як система уявлень про *своє* та *чуже*; (2) відповідний паремійний фонд (прислів'я й приказки розглядають як засіб фіксації колективних знань про розглядувану дихотомію); (3) лексико-семантичні поля (аналізують слова із семантикою *свій, чужий, рідний, інший, ворог*); (4) система дискурсивних практик (розглядувана опозиція своєрідно виявляється в художніх текстах, політичних промовах, публіцистиці тощо), де протиставлення осмислюється у фокусі *ми – вони*. Саме когнітивний підхід дає змогу показати, що *своє* і *чуже* – це не лише протиставлення, але й полярні точки *шкали оцінки*, де *своє* отримує позитивну конотацію, а *чуже* – переважно негативну, про що докладно пише, наприклад, Тетяна Космеда, порівн.: «В уявленнях давніх слов'ян виявляється відносність понять “добре” і “погано”. Під ці поняття підводилися і такі властивості, як “свій” – “чужий”. Чуже сприймалося негативно, до нього можна було в разі потреби виявити нещадність, але “чужий”, що потрапив у полон, міг стати і “своїм” для слов'янської спільноти» (Космеда, 2000: 21). Отже, дихотомія *свій – чужий* омовлює поняття, які є відносними, можуть змінюватися.

4. Функційно-прагматичний етап. Сучасні студії (поч. ХХІ ст.), що презентують функційно-прагматичну наукову парадигму, як відомо, відзначаються комплексністю та практичною *спрямованістю в міждисциплінарне поле* (лінгвістика, культурологія, соціологія, психологія, політологія). В українському мовознавстві простежуємо актуалізацію кількох провідних напрямів: (1) *лінгвокультурологічного*, коли відбувається виокремлення культурних значень і смислів, що фіксуються в різних видах дискурсу (Див.: Горюнова, 2012: 170–177);

(2) психолінгвістичного, зокрема й етнопсихологічного, та лінгвоаксіологічного, що фокусує увагу дослідників на когнітивних процесах й аксіологічному вимірі довкілля, спроектованого й на міжкультурну комунікацію, напр., на *сприйняття іноземців* та того, як відбувається формування образу *чужого* в мовній свідомості людини (Див.: Белавін, 2011: 297–304); (3) *лінгводискурсивного*, що проектується на дослідження медійних текстів, зокрема й політичних, воєнних та ін., де *свій* ототожнюється з нашою державою, армією, народом, а *чужий* – із ворогом, агресором; актуалізовано опозицію *ми – вони* для своерідної легітимації *свого* та маркування *чужого*. Саме через дискурс відбувається чітке розмежування того, хто є *свій*, а хто *чужий*, що є основою для формування світогляду людини. Присутність *чужого* в комунікації та мовній свідомості реально сприяє процесу ідентифікації *свого*. У *дискурсивній парадигмі* розглядувана дихотомія *свій – чужий* стає ключовим механізмом, який дає змогу ідентифікувати *своє* (це може бути *певна група, спільнота, ідеологія*), відокремити його від *чужого* (як *зовнішнього, відмінного*). На цьому етапі вчені зосереджені на виявленні динаміки опозиції *свій – чужий* та її впливу на сучасну суспільну свідомість.

Висновки

Дихотомія *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві має тривалу традицію дослідження: від етнографічного опису через структуралістський аналіз до когнітивної та міждисциплінарної інтерпретації. Кожен етап вніс нові методологічні акценти: (1) етнографи і фольклористи запропонували нові підходи до вивчення фольклорного матеріалу у фокусі дихотомії *свій – чужий*, до чого долучився й О. Потєбня, актуалізувавши структурно-семантичну й психолінгвістичну парадигму знань; (2) структуралісти кваліфікували цю опозицію як архетипну; (3) когнітивісти інтерпретували її як базовий концепт української лінгвокультури; (4) сучасні вчені досліджують особливості функціонування розглядуваної дихотомії у фокусі прагмалінгвістики та з проєкцією на постулати дискурслінгвістики з урахування міждисциплінарного підходу та актуалізації принципу лінгвістичної експансії. Для українського контексту ця опозиція має особливу вагу, оскільки Україна тривалий час існувала в силовому полі відповідних імперій, усвідомлення ворога було важливим завжди, а сьогодні – у період російсько-української війни – особливо.

Перспективу дослідження дихотомії *свій – чужий* можна окреслити в кількох ракурсах: по-перше, важливим залишається зіставний аналіз у слов'янських та західноєвропейських мовах, що дає змогу виявити й універсальні, і культурно-специфічні моделі вербалізації цієї опозиції; по-друге, є потреба у вивченні особливостей її відображення в медійному, зокрема й воєнному дискурсі, де протиставлення *ми – вони* розглядають як ключовий інструмент формування колективної ідентичності, національної мобілізації та протидії інформаційним впливам; по-третє, перспективними є і психолінгвістичні експерименти, спрямовані на з'ясування особливостей когнітивного та емоційного сприйняття *свого* й *чужого*, вияв відповідних асоціацій, що дасть змогу глибше усвідомити механізми формування мовних і соціальних стереотипів.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Белавін, С. П.** (2011). Теоретичні підходи до вивчення проблеми формування образів «свій–чужий» у представників етнолінгвістичних спільнот. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 26 (29), 297–304. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2011_26_36.
2. **Білодід, І. К.** (1963). Розвиток мов соціалістичних націй СРСР. Київ : Товариство для поширення політичних і наукових знань УРСР.
3. **Булаховський, Л. А.** (1975). Зв'язки лексикології з етнографією. У *Вибрані праці* (Т. 1, с. 1–495). Київ : Наук. думка.
4. **Воробйова, О. П.** (2011). Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія*, 14 (2), 53–64.
5. **Гаврилюк, І. О.** (2015). Опозиція «свій – чужий» як об'єкт міждисциплінарних досліджень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, (56), 65–68. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_56_24.
6. **Гарюнова, Ю. О.** (2012). Лінгвокультурне протиставлення образів «Свого», «Іншого» та «Чужого» в кінокритичному дискурсі: аксіологічний аспект. *Лінгвістика*, 2 (26), 170–177. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_2_24.
7. **Драгоманов, М. П.** (1883). *Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст.* (Ч. 1, Розд. 1). Женева : [б. в.].
8. **Драгоманов, М. П.** (1970). *Літературно-публіцистичні праці* (У 2 т.). Київ : Наукова думка.
9. **Жайворонок, В. В.** (2006). *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ : Довіра.
10. **Космеда, Т. А.** (2000). *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка.
11. **Костомаров, М. І.** (1990). *Книга буття українського народу*. У *Твори* (Т. 1, с. 165–184). Київ : Наук. думка. (Оригінальна праця опублікована 1846 р.).
12. **Масенко, Л.** (2004). *Мова і суспільство: постколоніальний вимір*. Київ : КМ Академія.
13. **Потебня, О. О.** (1862). *Мысль и язык*. Харькoв : Электротипишя Г. С. Середы.
14. **Слухай, Н. В., Снітко, О. С., & Вільчинська, Т. П.** (2011). *Когнітологія і концептологія у лінгвістичному висвітленні*. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
15. **Франко, І.** (1901–1910) *Галицько-руські народні приповідки* (Т. 1–3). Львів : Товариство імені Шевченка.
16. **Франко, І.** (1913). *Студії над*

українськими народними піснями (Т. 1). Львів : Друкарня Наукового товариства імені Шевченка. 17. **Шепех**, Ю. (Шевельов, Ю.). (1951). *Нарис сучасної української літературної мови*. Мюнхен : Молоде життя.

REFERENCES

1. **Belavin**, S. P. (2011). Theoretical approaches to studying the formation of “our” and “other” images among representatives of ethnolinguistic communities. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii – Scientific Studies on Social and Political Psychology*, 26 (29), 297–304. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nssp_2011_26_36 [in Ukrainian].
2. **Bilodid**, I. K. (1963). *Rozvytok mov sotsialistychnykh natsii SRSR [The development of the Languages of the Socialist Nations of the USSR]*. Kyiv: Tovarystvo dlia poshyrennia politychnykh i naukovykh znan URSS [in Ukrainian].
3. **Bulakhovskiy**, L. A. (1975). *Zv'язky leksykolohii z etnografiei [The connections between lexicology and ethnography]*. In *Vybrani pratsi – Selected works* (Vol. 1, pp. 1–495). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
4. **Vorobjova**, O. P. (2011). Kontseptolohiia v Ukraini: zdobutky, problemy, prorakhunky [Conceptology in Ukraine: Achievements, Problems, Miscalculations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriiia Filolohiia – Kyiv National Linguistic University Gerald. Philology Series*, 14 (2), 53–64 [in Ukrainian].
5. **Havryliuk**, I. O. (2015). Opozytsiia “svii – chuzhyi” yak ob'iekt mizhdystyplinarnykh doslidzhen [The “our” and “other” Opposition as an Object of Interdisciplinary Research]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» – Scientific Notes of the National University “Ostroh Academy”*, (56), 65–68. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_56_24 [in Ukrainian].
6. **Hariunova**, Yu. O. (2012). Linhvokulturne protystavleniia obraziv “Svoho”, “Inshoho” ta “Chuzhoho” v kinokrytychnomu dyskursi: aksiolohichnyi aspekt [Linguocultural Opposition of “Own”, “Other” and “Foreign” in Film-Critical Discourse: An Axiological Aspect]. *Linhvistyka – Linguistics*, 2 (26), 170–177. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_2_24 [in Ukrainian].
7. **Drahomanov**, M. P. (1883). *Political Songs of the Ukrainian People of the 18th-19th centuries* (Part 1, Chapter 1). Geneva: [n.p.] [in Ukrainian].
8. **Drahomanov**, M. P. (1970). *Literaturno-publitsychni pratsi [Literary and Journalistic Works]* (Vols. 1–2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
9. **Zhaivoronok**, V. V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian Ethnoculture: A Reference Dictionary]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
10. **Kosmeda**, T. A. (2000). *Aksiolohichni aspekty prahmalinhvistyky: formuvannia i rozvytok katehorii otsinky [Axiological Aspects of Pragmalinguistics: Formation and Development of the Category of Evaluation]*. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Publishing [in Ukrainian].
11. **Kostomarov**, M. (1990). *Knyha buttia ukrainskoho narodu [The Book of the Genesis of the Ukrainian People]*. In *Tvory – Works* (Vol. 1, pp. 165–184). Kyiv: Naukova dumka. (Original work published 1846) [in Ukrainian].
12. **Masenko**, L. (2004). *Mova i suspilstvo: postkolonialnyi vymir [Language and Society: The Postcolonial Dimension]*. Kyiv: KM Akademiia [in Ukrainian].
13. **Potebniia**, O. O. (1862). *Mysl i iazyk [Thought and Language]*. Kharkiv: Elektrotipia H. S. Seredy. [in Russian].
14. **Slukhai**, N. V., Snytko, O. S., & Vilchynska, T. P. (2011). *Kohntolohiia i kontseptolohiia u linhvistychnomu vysviltenni [Cognitology and Conceptology in Linguistic Interpretation]*. Kyiv: Publishing and Printing Centre “Kyiv University.”
15. **Franko**, I. (1901–1910). *Halytsko-ruski narodni prypovidky [Galician-Ruthenian Folk Proverbs]* (Vols. 1–3). Lviv: Tovarystvo imeni Shevchenka.
16. **Franko**, I. (1913). *Studii nad*

ukrainskymy narodnymy pisniamy [Studies on Ukrainian Folk Songs] (Vol. 1). Lviv: Drukarnia Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. 17. **Sherekh**, Yu. (Sheveliov, Yu.). (1951). *Narys suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Outline of the Modern Ukrainian Literary Language]*. Munich: Molode zhyttia.

Луценко Павло Олександрович – докторант, асистент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури, Донецький національний університет імені Василя Стуса, вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна.

E-mail: p.lutsenko@donnu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0003-8416-1927>

Lutsenko, Pavlo – Doctoral student, Assistant at the Department of Romance and Germanic Philology and World Literature, Vasyl Stus Donetsk National University, 21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 01 жовтня 2025 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування – 01 листопада 2025 р.

Дата публікації статті у виданні – 10 грудня 2025 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Луценко П. О. Етапи та ракурси вивчення дихотомії *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві (фрагментарно-аспектуальний огляд). *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2025. Вип. 63. С. 44–54. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.63.03>

APA: Луценко, П. О. (2025). Етапи та ракурси вивчення дихотомії *свій – чужий* у вітчизняному мовознавстві (фрагментарно-аспектуальний огляд). *Лінгвістичні дослідження*, 63, 44–54. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.63.03>